

РОЗДІЛ VI

Трибуна молодих учених

УДК 340.155.2

І. Ковальчук

Соціально-політичні передумови реформування судової влади в Австрійській імперії та її поширення у Галичині (друга половина XVIII – середина XIX ст.)

У статті увага автора зосереджена на організації судоустрою в Австрійській імперії у середині XIX ст. Внаслідок прийняття низки законів упродовж 1850–1855 рр. відбулося формування нового судоустрою Австрійської держави, зокрема і на території Галичини. Характерною особливістю цих змін стала відмова від домінального судочинства та від делегування судових функцій місцевим органам влади. Судоустрій набув триступеневої структури. Закладена всередині XIX ст. система судочинства з невеликими змінами проіснувала у Галичині до завершення Першої світової війни.

Ключові слова: судова влада, реформування, судоустрій, крайові суди, Галичина.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасне реформування судової влади в Україні потребує врахування як міжнародного, так і національного державно-правового досвіду. З огляду на це, особливий інтерес викликає питання аналізу історичного досвіду реформування судової влади в Австрійській імперії та її поширення у Галичині (друга половина XVIII – середина XIX ст.). В історичному досвіді організації та функціонуванні судової влади (судових установ) є багато повчального. Враховуючи історичні уроки, сучасним реформаторам судової влади варто удосконалити форми та засоби контролю над судовою владою з боку інших гілок влади та суспільства; необхідна матеріальна незалежність судової влади, яка включає належне фінансування судової системи та забезпечення виконання її процесуальних завдань, так і матеріальне забезпечення суддів та ін. [1, с. 500–501].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Окремі аспекти проблеми висвітлено у працях таких вітчизняних істориків права, як В. С. Бігун, І. Й. Бойко, Т. І. Бондарук, О. А. Гавриленко, Н. П. Гриб, О. В. Кондратюк, В. С. Кульчицький, І. Лисяк-Рудницький, Л. Окіншевич, В. Старосольський, Б. Й. Тищик, І. Б. Ксенко. Також у роботі використано дослідження закордонних вчених А. Huber, S. Grodziski, M. Fasching, K. Karolczak, P. Stebelski, R. Tomczyk, W. Wica.

Метою статті є аналіз соціально-політичних передумов реформування судової влади в Австрійській імперії та її вплив на українські терени у Галичині у другій половині XVIII ст. до середини XIX ст.

Як відомо, удосконалення державно-правового механізму Австрійської монархії пов'язане з реформами, початок яких сягає другої половини XVIII ст. – періоду правління Марії Терезії (1740–1780 рр.) та Йосифа II (1780–1790 рр.). Саме тоді був закладений новий вектор розвитку судової системи держави, покликаний модернізувати існуючу систему [2, с. 208]. Однак через політичну кон'юнктуру і нестачу коштів на реорганізацію судівництва у першій половині XIX ст. офіційний Відень вимушено відмовився від започаткованих реформ у добу «освіченого абсолютизму». Черговий етап змін припадає на середину XIX ст., що стало наслідком революції 1848–1849 рр. і спонукало правлячу династію Габсбургів вдатися до політико-правових перетворень усередині країни [3, с. 50]. Перебудова державно-правового механізму імперії у другій половині XIX ст. відбувалася в умовах складної зовнішньополітичної ситуації та різної готовності до сприйняття змін у окремих частинах Австрійської, а з 1867 р. – Австро-Угорської монархії.

У середині XIX ст. відбулися значні зміни у системі державного апарату Австрійської монархії, що були викликані потребами капіталістичного розвитку і революцією 1848–1849 рр. та стосувалися і судоустрою та судочинства [4, с. 157]. Антиабсолютистські виступи у Відні у березні 1848 р. та посилення національно-демократичного руху в австрійських провінціях переросли у революцію та спричинили падіння режиму канцлера Клеменсо Меттерніха. Протестуючі вимагали запровадити конституцію, замінити абсолютну монархію конституційною, призначити міністрів відповідальних перед парламентом, а не перед короною. Занепокоєне поширенням революційних настроїв у краях імперії, Міністерство внутрішніх справ рекомендувало тримати ситуацію під пильним контролем, свідченням чого є листування з губернатором Галичини, графом Францом Стадіоном (1806–1853 рр.) [5, с. 3–5]. Програмні вимоги, висунуті Головною руською радою – репрезентантом українського населення Галичини, стосувалися культурно-національних реформ, покращення матеріального і правового становища на основі затверджених конституційних свобод [6, с. 23].

Під впливом революційних подій австрійський імператор Фердинанд I (1835–1848 рр.) був змушений пообіцяти широкі демократичні перетворення і проголосив основні демократичні свободи, зокрема свободу совісті, друку, зборів тощо. Особисті свободи були закріплені 25 квітня 1848 р. у конституції (конституційній грамоті), підготовленій комісією на чолі з міністром внутрішніх справ Францом фон Піллерсдорфом (1786–1862 рр.) [7]. Згідно з конституцією, Австрія проголошувалася конституційною монархією на чолі з імператором (Kaiser), створювався двопалатний парламент – Рейхстаг (Reichstag), котрий складався з Палати Земель (згодом назва змінена на Сенат) у складі 115-ти депутатів, обраних ландтагами терміном на шість років із ротацією що три роки, та Народною Палатою (Volkskammer, пізніша назва Kammer der Abgeordneten) у складі 360-ти депутатів, обраних населенням терміном на три роки. Закони набирали чинності після затвердження більшістю у обох палатах рейхсрату та імператором. Виконавчим органом мало стати Імперське міністерство (Reichsminister) на чолі з імперським міністром, а представницькими органами земель ставали ландтаги (Landtage), виконавчими органами – крайові губернатори (Landeshauptmann), вищим судовим органом – Імперським судом (Reichsgericht). Подібно, як і в інших демократичних конституціях того часу, передбачалося, що суд може бути заснований тільки легітимним шляхом. Ця норма була спрямована проти можливого зловживання з боку виконавчої влади, яка могла засновувати суди заради своїх конкретних цілей [8, с. 137].

Конституція Франца фон Піллерсдорфа викликала критику, як радикально налаштованих кіл, так і консервативного дворянства, через спротив якого вже 16 травня 1848 р. конституція втратила свою чинність. Імператор оголосив вибори до однопалатного парламенту, однак на початку червня 1848 р. був ухвалений новий виборчий закон, а скликаний на основі цього закону рейхстаг, що також складався із верхньої палати – Oberhause та нижньої палати – Unterhause, проголосив скасування панщини – повинності селян, та провів низку інших перетворень. У грудні 1848 р. імператор Фердинанд I зрікся престолу, а його наступник Франц Йосиф I (1848–1916 рр.) 4 березня 1849 р. «дарував» державі нову конституцію («октройовану» – Oktroyierte Märzverfassung або Оломоуцьку – за місцем підписання). Уже 7 березня 1849 р. було розпущено установчий рейхсрат, який так і не спромігся розглянути необхідні закони для модернізації країни.

Березнева конституція складалася з 16-ти розділів, а саме: 1) Про державу; 2) Про імператора; 3) Про державне громадянство; 4) Про гімн; 5) Про справи країв; 6) Про державні справи; 7) Про законодавчу владу; 8) Про рейхстаг; 9) Про національні конституції і національні сейми; 10) Про виконавчу владу; 11) Про Державну Раду; 12) Про судову владу; 13) Про Державний суд; 14) Про державне господарство; 15) Про збройні сили; 16) Загальні положення [9, с. 301].

За конституцією 1849 р. уся повнота влади знову зосереджувалася у руках імператора (він виступав джерелом права і йому належала виконавча влада, яку він здійснював через міністрів і підпорядкованих їм працівників, § 84), відбувалася часткова децентралізація імперії (§ 77) – кожен із 14-ти країв імперії отримував право на свою конституцію та представницькі органи [9, с. 301]. Зокрема, крайову конституцію для Галичини було надано окремим імператорським патентом 29 вересня 1850 р. [10, с. 1–2]. Згідно з цією конституцією Галичина поділялася на три округи – Львівський, Станіславівський і Краківський. Кожен округ мав власну сеймову курію із визначеним числом депутатів на чолі з президентом, підпорядкованим наміснику: Львівська – 50, Станіславівська – 42, Краківська – 58. Спільним виконавчим органом трьох курій виступав крайовий комітет, що складався з 15-ти членів [11, с. 338–339].

Березнева конституція 1849 р. дещо обмежила обсяг прав громадян, порівняно з конституцією 1848 р., зокрема у ній не було окремого розділу, присвяченого правам громадян і детально не

закріплювалися права іноземців [12, с. 83]. З демократичних прав і свобод залишався принцип рівності перед законом (§ 27), а усі австрійські громадяни могли претендувати на державні та громадські служби (§ 28). У дусі тогочасних принципів ринкової економіки кожен громадянин отримав право набувати нерухомість і заробляти гроші легальним шляхом (§ 30). Однак, з огляду на порушене питання у зазначеній статті, зупинимось детальніше на змінах, які зачепили судову гілку влади. Отже, передбачалося, що судовий процес відбувається усно і публічно (відкрито) [13, с. 720]. Чинити судочинство могли лише державні суди, а § 100 скасовував патримоніальні суди. Суддю дозволялося звільнити з посади лише на підставі відповідного судового рішення. Переведення на іншу посаду чи відхід на пенсію дозволявся тільки за згодою цього судді, що, правда, § 101 передбачав можливість усунення судді з посади унаслідок неспроможності його виконувати службові обов'язки, а також у результаті імплементації змін у судоустрої. Значним поступом можна вважати запровадження судів присяжних (§ 103), покликаних розглядати кримінальні справи про вчинення тяжких злочинів [9, с. 301]. Український правник, професор кримінального права Львівського університету, дійсний член Наукового товариства ім. Тараса Шевченка, Петро Стебельський (1857–1912 рр.) відзначав, що запровадження в Австрійській монархії судів присяжних відбувалося під французьким впливом і слугувало даниною часу [14, с. 7]. Проте суди присяжних у Австрійській імперії проіснували не довго, і то на папері, і відповідно до міністерського розпорядження від 11 січня 1852 р. були скасовані. Поруч із тим, кроком назад стало скасування гласності суду і свободи преси.

Конституція 1849 р. передбачала утворення найвищого державного суду (§ 106), на який поширювалася компетенція розглядати справи у спірних питаннях між державою й окремими коронними краями [9]. Крім цього, найвищий державний суд, як слідча і найвища судова інстанція, розглядав справи за звинуваченнями міністрів, політичні справи, пов'язані із замахами на монарха та державними зрадами. Однак порядок формування найвищого суду, процедура призначення суддів до нього, їх кількісний склад не були прописані конституційно і для цього мав бути виданий окремий закон.

І, хоч в умовах невдач під час австро-італійської війни та відцентрових рухів в Угорщині відбулася реставрація старого абсолютистського порядку, саме із змінами «весни народів» пов'язуємо формування нового порядку судочинства в Австрії. Під судочинством ми розуміємо встановлений законом порядок і форму вчинення судових дій у межах завдань судів у здійсненні правосуддя. Зокрема, 14 червня 1849 р. був опублікований імператорський патент про засади судочинства, що передбачав однакову підсудність для усіх громадян імперії, відкритий та усний судовий розгляд. Ці перетворення безпосередньо зачепили з наступного року і судоустрій у Галичині [15, с. 7]. Під судоустроєм ми розуміємо сукупність юридичних норм, які встановлюють судову систему, її організацію, завдання, компетенцію окремих судів та процедуру їх діяльності.

Організація судової влади перебувала у компетенції адміністративних органів влади, зокрема Міністерства юстиції Австрії. Технічне та матеріальне забезпечення судів (від приміщень та утримання персоналу до канцелярських товарів) цілковито лягало на плечі місцевих адміністрацій [8, с. 243]. Імператорський патент 14 червня 1849 р. закладав основи нового судоустрою, в якій мали перебувати повітові, крайові, вищі крайові суди і найвищий трибунал у Відні. Організація судівництва передбачала існування юридично закріплених судових інстанцій – нижчих і вищих судів, що давало право апелювати на рішення нижчого суду до вищої судової інстанції. У цивільних справах, як правило, існувало три, а у кримінальних – дві інстанції. У найнижчих інстанціях рішення ухвалював один суддя, а у вищих – колегія суддів («сенат»).

Перехід до модерного судоустрою в Австрії не мав характеру революційного зламу, а відбувався у вигляді суспільної реформи [16, с. 186]. Неоабсолютистське десятиліття (1849–1859 рр.) характеризувалося прагненням австрійського уряду зміцнити державу зсередини завдяки низці ініціатив, у т.ч. через реформування судочинства. Незважаючи на аристократичний ухил австрійської конституції та зловживання контролюваної поляками адміністрації Галичини, галицькі українці усе ж отримали можливість користуватися усіма перевагами конституційної правової держави. Вони могли вільніше, ніж на Наддніпрянщині друкувати газети і книжки, створювати власні товариства, брати участь у виборах (нехай не дуже демократичних), висловлювати скарги з парламентської трибуни [17, с. 423].

У період станової середньовічної держави вирішальним чинником того, який суд розглядатиме справу, вважалася станова приналежність людини. Після відходу від становості судівництва у Галичині постала нова організація судів. Судова реформа була викликана тим, що до 1848 р. поміщики виконували на місцях функції державних урядників, у т.ч. судили селян. За

визначенням дослідника історії держави і права Станіслава Гродзиського, вони виступали своєрідним «виміром справедливості у найнижчій інстанції» [18, с. 273]. Конституційна держава відкинула становий принцип, оскільки поділ на соціальні стани не вважався правовою основою. Скасування старої доміняльної системи судів та відмова від станового підходу у розгляді тієї чи іншої справи закономірно спонукали до творення нової мережі судів із чітким розподілом юридичних повноважень серед його працівників. Сьомого серпня 1850 р. імператорським патентом передбачено створення найвищого судового і касаційного трибуналу.

Виданий у грудні 1851 р. імператорський патент (т.зв. «грудневий патент» або *Silvesterpatent*) упроваджував триступеневу організацію судівництва [19, с. 9]. У першій інстанції, як у цивільних, так і у кримінальних справах, судочинство мали вершити одноособові повітові (*Bezirksgerichte*) та колегіальні повітові (*Bezirkskollegialgerichte*) суди. Останні створювалися у кожному старостві та називалися колегіальними тому, що більш важливі кримінальні справи, не підсудні звичайному колегіальному судові, слухалися за участі не менше трьох повітових суддів. Третьою групою нижчих судів виступали крайові суди (*Landesgerichte*), повноваження яких поширювалися на декілька повітів [20, с. 114]. На території Галичини і Буковини було створено дев'ять таких крайових судів. У другій інстанції створено колегіальні Вищі крайові суди, зокрема один у Львові, компетенція якого поширювалася на всю Східну Галичину та Буковину; у третій інстанції – Найвищий судовий і касаційний трибунал у Відні. У Галичині утворено два апеляційні округи з центрами у Львові та Кракові, де створено Вищі крайові суди [21, с. 75].

Попри задекларований у австрійській конституції 1849 р. принцип розмежування виконавчої та судової влади, функції повітових судів покладалися на повітові адміністрації, що можна пояснити нестачею фінансових ресурсів на розбудову розгалуженої мережі судів першої інстанції [22, с. 246–247]. Повітові суди знову були об'єднані з місцевими адміністративними органами влади – створеними у той час повітовими управліннями (*Bizirsamat*). У такому повітовому управлінні, як правило, був спеціальний чиновник, котрий займався судовими справами. Він видав цивільними справами, які не належали до компетенції спеціального судового органу першої інстанції. З кримінальних справ до його компетенції належали т.зв. проступки. Замість колишнього поділу на злочини і тяжкі поліцейські проступки, кримінальний кодекс 1852 р. запровадив поділ на злочини (*Verbrechen*) і проступки (*Vergehen*). Якщо за злочини передбачалися тюремні ув'язнення і навіть смертна кара, то за проступки – грошові покарання, арешт до шести місяців, тілесні покарання (тілесні покарання були скасовані 1867 р., однак у Галичині траплялися випадки їх застосування ще на початку ХХ ст.) [23, с. 60].

У 1852–1853 рр. на територіях, де існували крайові суди, були впроваджені т.зв. повітові міські делегатські суди (*Städtischdelegierte Bezirksgerichte*). Їм доручався розгляд менш важливих цивільних справ [21, с. 75–76]. Звернімо увагу, що реформування судочинства відбувалося одночасно із адміністративними нововведеннями, а територія судових округів зазвичай співпадала із межами політико-адміністративних утворень. Зокрема, колишні губернії перетворено на намісництва, хоч компетенція останніх мало чим різнилися від тих прав і обов'язків, які покладалися на попередню адміністрацію. Для ефективнішого керівництва Галичину у 1850 р. поділили на три урядові округи: західний (Краків), центральний (Львів) і південно-східний (Станіславів) [24, с. 13]. Розпорядженнями міністрів внутрішніх справ і фінансів від 19 січня 1853 р. було регламентовано функціонування судів першої та другої інстанцій. Унаслідок цих змін колегіальними судами першої інстанції стали крайові суди, які називали окружними (*Kreisgerichte*). Власне назва «крайовий» збереглася за судами у Львові та Кракові [21, с. 75]. У 1855 р. впроваджено новий судовий, що також опирався на трьохступеневу систему судівництва. Тож, хоч імператорські патенти 1849 р. передбачали утворення системи судів, незалежних від адміністрації, через політичні та фінансові причини з'явилися патенти, які передбачали подальше поєднання судової й адміністративної влади на місцях. Причиною цього був відхід від ліберально-демократичних принципів судочинства. Це відбилося і на прийнятих процесуальних кодексах. Наприклад, 17 січня 1850 р. імператорським розпорядженням упроваджено зміни до кримінального процесу: процес став поєднанням письмового та усного розгляду, у початковій фазі отримав інквізиційний характер, а далі опирався на засади скарговості, усності і вільної оцінки доказів. Одним із знакових нововведень стало впровадження посади судових прокурорів [25, с. 72]. Утім, 29 липня 1853 р. впроваджено новий кримінально-процесуальний кодекс, побудований на засадах інквізиційності (автор професор Віденського університету, міністерський радник Антон Гай-Глунок) [26, с. 126]. Впроваджений кримінальний процес сприяв поширенню бюрократичного формалізму, а судді були змушені багато часу присвячувати вступному слідству

заради збору доказів (зміни відбулися з ухваленням кримінально-процесуального кодексу 1873 р.) [25, с. 73].

Висновки. Отже, важливим етапом державно-правової модернізації Австрійської імперії стала революція 1848–1849 рр. Ухвалені у той час конституційні зміни закріпили розподіл влади на виконавчу, законодавчу і судову, гарантували окремі громадянські права, встановили порядок ухвалення законодавчих актів та визначили характер судочинства. Внаслідок прийняття низки законів упродовж 1850–1855 рр. відбулося формування нового судоустрою Австрійської держави, зокрема і на території Галичини. Характерною особливістю цих змін стала відмова від домінального судочинства і поступова, а з 1867 р. – цілковита відмова від делегування судових функцій місцевим органам влади. Судоустрій набув триступеневого вигляду: повітові суди – крайові / окружні суди – вищі крайові суди. Закладена всередині XIX ст. система судочинства з невеликими змінами проіснувала у Галичині до завершення Першої світової війни.

Джерела та література

1. Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку: монографія / В. С. Бігун, І. Й. Бойко, Т. І. Бондарук, О. А. Гавриленко та ін.; за ред. І. Б. Усенка. – К.: Наукова думка, 2014. – С. 500-501.
2. Huber A. Österreichische Reichsgeschichte: Geschichte der Staatsbildung und des öffentlichen Rechts / A. Huber. – Prag; Wien: F. Tempsky; Leipzig: G. Freytag, 1895. – S. 208.
3. Karolczak K. Arystokraci galicyjscy wobec wypadków 1848 r. / K. Karolczak // Rok 1848. Wiosna Ludów w Galicji. Zbiór studiów pod redakcją W. Wica. – Kraków: Wydawnictwo Naukowe AP, 1999. – S. 50.
4. Бойко І. Й. Галичина у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918 рр.): навч. посібник / І. Й. Бойко. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. – С. 157.
5. Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДІА України у м. Львові), ф. 146 (Галицьке намісництво), оп. 7, спр. 2740 (Листування, 1848 р.), арк. 3–5.
6. Головна Руська Рада (1848–1851 рр.): протоколи засідань і книга кореспонденції / За ред. О. Турія; Упорядн. У. Кришталович та І. Сварник. – Львів: Інститут Історії Церкви УКУ, 2002. – С. 23.
7. Pillersdorfsche Verfassung Allerhöchstes Patent vom 25. April 1848 Verfassungs-Urkunde des österreichischen Kaiserstaates. – [Electronic resource]. – Mode of acces: https://www.jku.at/fileadmin/gruppen/142/pillersdorfsche_Verfassung.pdf.
8. Старосольський В. Держава і політичне право. Частина друга / В. Старосольський. – Подєбради: Видання «Видавничого т-ва при Українській Господарській Академії», 1924. – С. 137–243.
9. Kaiserliches Patent vom 4. März 1849, über die, durch die constitutionelle Staatsform gewährleisteten politischen Rechte [Electronic resource]. – Mode of acces: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rgb&datum=1849&page=301>.
10. ЦДІА України у м. Львові, ф. 146, оп. 7, спр. 2988 (Лист Міністерства внутрішніх справ із додатком конституції для Галичини, 1850 р.). – С. 1-2.
11. Тищик Б. Й., Бойко І. Й. Історія держави і права України: акад. курс: підручник / Б. Й. Тищик, І. Й. Бойко. – Київ: Ін Юре, 2015. – С. 338-339.
12. Гриб Н. П. Австрійська конституція 1849 р.: особливості її прийняття, структура та основні положення / Н. П. Гриб // Часопис Київського університету права. – 2011. – Вип. 4. – С. 83.
13. Бойко І. Й. Історія правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні (IX–XX ст.): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / І. Й. Бойко. – Львів: Видавничий Центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. – С. 720.
14. Stebelski P. Sądy przysięgłych i sądy ławnicze / P. Stebelski. – Lwów, 1910. – S. 7.
15. ЦДІА України у м. Львові, ф. 309 (Наукове товариство ім. Тараса Шевченка), оп. 1, спр. 2510 (Закон про цивільне право, підписаний цісарем Францом Йосифом I, 1849 р.), арк. 7 зв.
16. Окіншевич Л. Вступ до науки про право і державу /Л. Окіншевич. – Мюнхен: Український Вільний Університет, 1987. – С. 186.
17. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе / І. Лисяк-Рудницький. – Київ: Основи, 1994. – С. 423.
18. Grodziski S. Porównawcza historia ustrojów państwowych / S. Grodziski. – Kraków: Universitas, 1998. – S. 273.
19. Кондратюк О.В. Судова система та судочинство в Галичині у складі Австро-Угорщини (1867–1918 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01: Теорія та історія

- держави і права, історія політичних та правових учень. – Львівський державний університет внутрішніх справ / Кондратюк Олександр Володимирович. – Львів, 2006. – С. 9.
20. Allerhöchstes Cabinetsschreiben Seiner Majestät des Kaisers vom 31. Dezember 1851. – [Electronic resource]. – Mode of acces: <http://alex.onb.ac.at/cgicontent/alex?aid=rgb&datum=1852&page=114&size=45>.
21. Учреждения Западной Украины до воссоединения её в едином Украинском Советском Социалистическом Государстве: справочник. – Львов: Изд-во ЛьвГУ, 1955. – С. 75–76.
22. Gondek M. Austriacka procedura karna z 1853 i 1873 roku w praktyce orzeczniczej sądów krakowskich / M. Gondek // Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego. – Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1995. – Т. 16. – С. 246–247.
23. Кульчицький В. С. Державний лад і право в Галичині в другій половині XIX – на початку XX ст. / В. С. Кульчицький. – Львів, 1966. – С. 60.
24. Pamiętniki urzędników galcyjskich / Przygot. I. Homola, B. Łopuszański. – Kraków: Wyd-wo Literackie, 1978. – S. 13.
25. Tomczyk R. Proces karny w monarchii Habsburskiej od drugiej połowy XVIII wieku do 1918 roku / R. Tomczyk // Edukacja humanistyczna. – 2013. – Nr. 1 (28). – S. 72-73.
26. Fasching M. Die historische und aktuelle Bedeutung des Geständnisses im Zivil und Strafprozess: Dissertation angestrebter akademischer Grad Doktorin der Rechtswissenschaften (Dr. iur.) / M. Fasching. – Wien, 2013. – S. 126.

Ковальчук І. Соціально-політичні передумови реформування судової влади в Австрійській імперії та її поширення в Галичині (друга половина XVIII - середина XIX в.). В статті проаналізовані соціально-політичні передумови реформування судової влади в Австрійській імперії та її вплив на українські землі в Галичині во второй половині XVIII століття до середини XIX в. Совершенствование державно-правового механізму Австрійської монархії пов'язано з реформами, початок яких досягає другої половини XVIII в. - періода правління Марії Терези (1740-1780 гг.) та Йосифа II (1780-1790 гг.). Іменно тоді був закладений новий вектор розвитку судової системи держави, призначений модернізувати існуючу систему. Однак через політичну кон'юнктуру та нестаток засобів на реорганізацію судопроизводства в першій половині XIX в. австрійські влади вимушено відмовилися від початих реформ в епоху «просвітненого абсолютизму». Очередной етап змін приходиться на середину XIX в., що стало наслідком революції 1848-1849 гг. та побудило правлячу династію Габсбургів прибегнути до політико-правових перетворень всередині країни. Перестройка державно-правового механізму імперії во второй половині XIX в. происходила в умовах складної внешнеполітичної ситуації та різної готовності до сприйняття змін в окремих частинах Австрійської, а з 1867 г. - Австро-Венгерської монархії. Значительное внимание уделяється організації судоустроювання в Австрійській імперії в середині XIX в.

Ключевые слова: судової влади, реформування, судоустроювання, крайові суди, Галичина.

Kovalchuk I. Socio-Political Preconditions for Reforming the Judiciary in the Austrian Empire and its Dissemination in Halicia (second half of the 18th - mid-19th centuries). The article highlights socio-political preconditions for reforming the judicial branch of power in the Austrian Empire and its spreading to Halicia in the second half of the 18th -mid-19th centuries. The improvement of the state-legal mechanism of the Austrian monarchy is connected with reforms, the beginning of which dates back to the second half of the XVIII century - the reign of Maria Theresa (1740-1780) and Joseph II (1780-1790). It was at that time that a new vector was created for the development of the state judicial system, designed to modernize the existing system. However, due to the political situation and the lack of funds for the reorganization of legal proceedings in the first half of the XIX century, the official Vienna was forced to abandon the initiated reforms in the era of «enlightened absolutism». The next stage of change took place in the middle of the XIX century as a consequence of the revolution of 1848-1849 and encouraged the ruling Habsburg dynasty to resort to political and legal reforms within the country. The reorganization of the state-legal mechanism of the empire in the second half of the 19th century took place in a difficult foreign policy situation and with different states of readiness for the perception of changes in certain parts of Austria, and since 1867 -in the Austro-Hungarian monarchy. In the article, considerable attention is paid to the organization of the judiciary in the Austrian Empire in the middle of the XIX century.

Key words: judicial power, reforms, judicial system, regional courts, Halicia.